

B e ~~406~~

407

1) Index, Index

2) - 6)

(14)(5) = MF

DE INGENVIS
SCHOLASTICORVM
moribus

SIMONIS VERREPAEI LIBELLVS.

Primæ puerorum institutioni non
vtilis tantum, sed etiam val-
de necessarius.

ANTVERPIÆ
Apud Ioannem Bellerum
ad insigne Aquilæ aureæ.
1 5 8 2.

3

Ornatiss. Humanissimóq; viro M. PAVLO
HVBENIO ad D. Dionysij apud Leo-
dieneses Canonico & Scholastico, Simon
Verrepæus. S. P. D.

N puerilibus litterarum ludis
aperiēdis, id plurimū conferre,
tum ad mores rectè formandos,
tum ad pietatis & litterarum
studium quo id deceat modo pro-
bè instituendum, multa nos docuit, (quæ
rerum magistra esse dicitur) experientia, si
Scholasticæ Iuuetuti, quæ ad otia & omnē vi-
tæ licentiam, multò pronior est, quā ad vlllos
labores, & honestatis studia, certæ quædam
præscribantur rectè viuēdi studēdique leges,
quibus tamquam præsentī fidelīq; pædagogia
quædam insolentes peruicaces & præfracti à
malefactis. coerceātur: probi verò morigeriq;
in melioris vitæ disciplina earum monitu con-
tineantur; Hoc certè cum dudam animaduer-
terem, & huiusmodi leges apud varios con-
quisitas, non nullas tandem inuenissem, nec in

A ij

omnibus

omnibus tamen optatis illæ nostris responderent, desumptis hinc inde nonnullis, adieci-
bis ipse, quæ deesse desiderariq; videbantur,
congressique Libellum hunc breuem & pusil-
lum, sed tamen qui longè maxima utilitate,
breuitatem facile compensauerit, Immo quem
omnino breuem esse conuenit, vt a paruulis
possit & sepius euolui, & fideli memoria fa-
cilius contineri; qui si iisdem proponatur,
eiusque præscriptæ leges à primis studiorum
annis accuratè quotidie inculcètur, quantum
hinc iisdem commoditatis compendijque ad ma-
iores litterarum virtutumque progressus sta-
tim faciendos, accepturi sint, cum id verbis
consequi non facile sanè queam, nolim ea in re
calamuni nostrum fatigare, sed quicumque
eius ad pauculos menses periculum fecerit,
nullā is huius probationem à me requisierit.

Hic igitur cum a nonnullis ad editionem
iam euocaretur, ne temello & paruulo deesset
Patronus, nō immeritò eum tibi ornatissime
D. Scholastice, quantumuis exiguum offe-
rendum

rendum esse existimaui, quod scilicet decere
 id crederem, vt quod in puerilium Scholarum
 vsum foret elucubratum, id illi offerretur, cui
 per probos, diligentes, & eruditos Instituto-
 res, scholas rectè aperiendi cura & officium
 commissum esset. Accedit huc, quod ea sit
 tua, tuorumque propinquorum in me beneuo-
 lentia & humanitas, mihi iam inde perspecta,
 cum primum ex Brabantia in Leodiensem
 hanc terram profugiens, à Theodoro Cryæro
 affine tuo, singularis in me humanitatis viro,
 tum paulò post abs te quoque Leodij exceptus
 sic essem, vt vobis iam non alienus, sed aut
 frater, aut sanguine coniunctissimus videri
 potuerim; Quo certè nomine, à me vobis vicis-
 sim omnia humanitatis & gratitudinis officia
 deberi libentissimè agnosco.

Sed quid ego hæc cōmemorem? cum in isto
 horrèdo Belgij incendio, Bredæ Lofsensiū in
 ædibus tuis, apud hunc tuum adhuc agam af-
 finē, et in ipsius, aut verius tua, hæc cudantur
 officina, an alium me deceat quærere huius

A ij

scripti

scripti patronum, quam eum, cui & ex officio
 Scholastico, & hospitij iure, hoc quidquid est
 operis debeatur? Si gratitudinis id lege pro-
 hibetur, nolim alias afferre, cur id faciam,
 rationes, sed te potius rogatum velim magni-
 fice D. Scholastice, vt quod in Scholarũ vsum
 tuis ex ædibus ad te mittitur, in gratam tuo-
 rum in me beneficiorum memoriam libenter
 benignèque suscipias, & in eo non tã muneris
 quantitatem, quàm animum expendas offe-
 rentis; Vale felix & faustus humanissime &
 integerrime Domine; Tuis ex ædibus & solo
 natali Breda Comitatus Lossensis, & Eburo-
 num ciuitate non ignobili, Anno virginiei
 partus. MD LXXXII. IIIL. Ka-
 lendas Maias.

De

7

*De Scholasticarum legum vtilitate
ad Lectorem præfatio.*

QUod in Politicis scribit, amice lector, Peripateticæ scholæ princeps Aristoteles, *non facile permanere ciuitatem, quæ non sit legibus & consuetudinibus constituta*, Idem de litterarijs istis puerorum ludis verè licuerit affirmare, cum enim rudis puerorum ætas, sit ad vitia, quàm ad virtutes multò propensior, otiumq; labori, & lusum studijs non pauci eorum sic anteponant, vt nisi continua Præceptoris præsentia & monitione crebra ad studiorum labores capeßendos vix vnquam queant excitari.

At cum Præceptores, quantumvis id magnopere fortasse cupiant, domi forisq; in numeroso præsertim grege, non semper præsto suis esse queant, ineunda fuit ratio aliqua, qua Præceptores absentes hoc officium vtcunque pensare queant, qua nulla à me potuit accommodatior inueniri, quàm si Præceptoris loco adhibeantur discipulis certæ & præscriptæ viuendi studendi-que leges, quorum monitu rigore ac metu, quasi seuera quadam pædagogia in studijs & officijs contineantur: Insolentes, peruicaces, & præfracti à malefactis arceantur, probi verò & morigeri

A 4 in bo-

in bona & laudabili Disciplina adminiculo legum viuere perseuerent, & alacrius ad honesta contendant.

Hanc verò sanctarum legum paedagogiam tenella adhuc ætati esse necessariam, Cœnobitarum & Canonicorū constitutiones, Regū præterea & Principū decreta facile cuius cōprobarint, quæ, quo accuratius obseruātur, hoc magis viget in ipsis pietas, viget vera & orthodoxa Religio, viget honesti studiū & ōnis politica disciplina.

Quid igitur non idem efficiat, vtilium legum constitutio, inter paruulos & rudes etiamnum politiorum litterarum tirunculos, qui, quid æquum, aut iniquū, quid honestum sit aut inhonestum, quid eos facere, quid vel omittere oporteat, nisi id Lege, vel alio monente, per ætatem intelligere, omnino nequeunt? His igitur præscripta Lex, doctoris & paedagogi loco fuerit, reuocans eos à vitijs, & ad virtutes impellens.

Quod certè efficacius præstabit, si quæ sui sunt muneris, exequantur sedulò Præceptores, vt nimirum Leges huiusmodi planè & apertè discipulis suis exponant, quidq; singularum legum obseruatio, ad litterarū vel pietatis studium conferat, ex ijs locis quos in Scholijs in hunc vsum adieciis, indicauimus, discipulis commōstrarint,

& quo-

& quotidie, vel altero quoque die vnius tabulæ
Leges toti gregi prælegantur, vt hac crebra re-
petitione altius eorum mentibus inferantur.

Illud tamen aduertendum hoc loco, non esse
has omnes scholis omnibus conuenientes, sed
alijs alias plures aut pauciores esse præscribendas,
pro loco, tempore, numero, ætate, moribus, eru-
ditione, alijsq; puerorum qualitatibus, ne fortasse
vel superuacaneæ præscribantur, aut necessariae
omittantur.

Addam postremò, cuiusque Legis præuarica-
toribus pro delicti qualitate statuendam esse cer-
tam aliquam à Præceptoribus multā, quæ Sab-
bathi quoque die ab ijsdem deleatur.

Nos qui complusculos annos Scholasticū hoc
saxum volumus, re ipsa comperimus huiusmodi
Legum obseruationem, ad probatam puero-
rum institutionem tantum afferre adiumentū,
adeoque esse necessariam, vt, quod initio dixi, re-
petere nō verear, quod Aristoteles de Ciuitati-
bus dixit, *Scholas non facile permanere, quæ legibus
non sunt constitutæ.*

10.
BARTOLOMEVS HONORIVS
P. H. in Scholasticatum Legum com-
mendationem.

Viderat è ludo pueros prodire solutis
Moribus, exculto pectore Diogenes.
Non illos baculo cadendos esse putauit,
Sed Præceptorem protinus aggrediens:
Infelix Doctör, quare sic instruis, inquit,
Hæc tibi, non pueris, culpa luenda venit.
Dixit, & insulsum nodo so fuste Magistrum
Percussit toto conspiciente foro.
Si nunc ad vitam Sophus hic à morte rediret,
Quodq; Simon conditis forte videret opus,
Diceret, hic nobis vigilando restituit rem:
Legibus his vii, lauricisq; innat.

Helmontij Kalend. Augusti.

AD

AD IUVENTVTEM

Latinae linguae candidatam.

S. V.

Hic huc o Latia lingua studiosa Iuventus
Huc huc ades dum, te volo.

Ecce tibi offertur, donum ingens, iste libellus,
Non mole magnitudinis,

Ast argumenti magna ipsius utilitate,
Verè estimandus plurimi:

Quippe docet studijs puros adiungere mores,
Bene dicere, & bene vivere.

Qua nisi iungantur, Musas ut moribus ornes,
Ornesq; mores litteris,

Nil agis in studijs, labor est sed inutilis omnis,
Et vanitate vanior.

Immo quid hoc celem? cur rem non eloquar omnem
Qua veritate verior?

Si Musa ingenuis iungantur moribus, ipsam
Parant perennem gloriam.

LEGES

LEGES DVODECIM
TABVLARVM.

Leges	Pietatis.	Tabula 1.
	Templi.	Tab. 2.
	Chori.	Tab. 3.
	Scholæ	Tab. 4.
	Domus	Tab. 5.
	Cubiculi	Tab. 6.
	Plateæ	Tab. 7.
	Lusus	Tab. 8.
	Erga præceptores	Tab. 9.
	In hominum congressu	Tab. 10.
	In habitu corporis	Tab. 11.
	In mensa & conuiuuiis	Tab. 12.

DE

DE INGENVIS
SCHOLASTICORVM
MORIBVS
Libellus.

XII moralium Legum tabulis breuiter, &
perspicuè explicatus.

TABVLA I.
*Leges spectantes ad Pietatem
De Deo, & Sanctis.*

EV *M* in primis studiosè & piè colito.
*I*psum præ omnibus diligito semper, & timeto.
*L*itterarum studia sine Religione vana existi-
mato.

*O*mnia bona à sola Dei benignitate provenire credito.
*A*dpulsū igitur cāpana matutinū, meridianū & vespertinū
flexis humi genibus ipsi pro beneficijs gratias agito.
*E*rga { *S*anctam virginem Deiparam Mariam,
*A*ngelos, omnesque Sanctos, & eorum reliquias,
*S*anctam Matrem Ecclesiam, eiusque ministros
singularem deuotionis affectum semper habeto.
*D*e sanctorum vita, & actis libenter, crebrò, animòque at-
tento, vel legito quidpiam, vel audito,
*D*e ijsdem sic sentio ac loquitor, tamquā dininitati proxi-
mis & coniunctis.

DE

De festis diebus celebrandis

*Dominicis ac festis diebus ethnicorum libros seponito.
 Eosque his potius exercitijs transigendos memento.
 Primum cur dies illi sint instituti tecum perpendito.
 Pys ante omnia tum vacato precibus.
 Viraq; & passionis Christi meditationi.
 Legendis quoq; pys Sanctorum Historijs.
 Aut alijs sanctorum Patrum elucubrationibus.
 Verbum Dei diligenter tum legito, tum audito.
 In primis verò sacrificio Missæ, quo decet modo, tū interesto.
 Sermo tum sit potissimum de rebus pys, vtilibus & honestis.
 Ita loquitor, ut de verbis otiosis apud Deum facile reddas
 rationem.*

De confessione & Eucharistiæ, sumptione.

*Peccata tua celebrioribus festis D. Salvatoris
 Et festis omnibus beata Virginis Dei pare,
 Aut singulis potius totius anni mensibus, post factam dili-
 gentem conscientie discussionem Sacerdoti confiteor.
 Qui ætatis fuerint maturioris, iisdem diebus, si modo probe-
 tur id Confessario, sacræ Eucharistiæ piè & digne sumito.
 Ditiores tenuioris fortuna studiosos, elemosynis, si queant,
 adiuuanto.*

De cauendis obtrectionibus, mendacijs &c.

*Nulli hominum obtreclato, nec inimico quidem.
 Neminem unquam probroso nomine appellato.
 Sanna vel corporis gestu nullum irrideto.
 Nec alteri cuiquam naturale vitium exprobrato.
 Contentiones, contumelias, & pugnas, omnemq; insolentiam
 quouis loco & tempore fugito.
 Nulli prorsus verbo aut facto quamcunq; iniuriam inferito.*
 Discor.

*Discordiarū auctores, quīq; vim alicui intētarint, pro noxa
pœnam luunto, aut e cœtu scholastico eijciuntor.*

Ab omni mendacio semper abstinere memento.

Nullus alteri, Tu mentiris vel fingis, unquam dicito.

Iururandum, seu verum, seu falsum dicendo, ne vsurpato.

Nullus alterum, num quid ausit iurare, interrogato.

Testimonium aduersus delinquentem nemini negato.

De omni cauenda obscenitate.

Turpiloquium & fornicationem ne ullā quidem nominato.

Nec aures tuas unquam obscenē dictis prabeto.

Vernacula aut obscena carmina, nec canito, nec legito.

*A libris quoque spurcis, tum Hæreticorum, aut suspecti no-
minis auctorum,*

*Ab inutilibus adhæc, aut lingua vernacula conscriptis sem-
per abstineo.*

*Nec domi, nec foris, picturam habeto parum honestam,
vel decoram.*

Nec fortē vsquā oblatā intentis in eam oculis cōtemplator.

*Prævaricatores Legum huius prima Tabula quilibet ad-
monere memores to.*

*Qui ne tum quidem sese emendarint, aut pœnam luunto,
aut scholis ipsis excluduntor.*

TABVLA II.

Leges ad Templum pertinentes.

De accessu ad Templum.

Accessurus ad Templum { *Libellum piarum precum*
ad manum habeto. { *vel*
Sphæulas certè precatorias.

Cæmi-

Cæmeterium transiens orato hoc modo cum Ecclesia: Anima fidelium defunctorum per piam Misericordiam Dei requiescant in pace.

Templum ingrediens orationem sequentem legere memento: Ausfer à me queso misericordissime Deus, &c.

	{	<i>Quies & silentium.</i>
		<i>Peccatorum coram Deo confessio.</i>
<i>Templo</i>		<i>Missarum deuota auditio.</i>
<i>conueniunt</i>		<i>Oratio cum attentione animi.</i>
		<i>Pia lectio & meditatio.</i>

De Quietē & Silentio.

A fabulis, risu, lusu, somno, discursu, omni que lascinia in Templo quilibet abstineto.

Vanas & inutiles cogitationes, illinc abs te propellito.

Streptus, clamores, aut inciuiles ibi gestus edere, nefas esto.

Incidere sedilia, & parietes depingere nullus audeo.

Quilibet se frustra adijisse Templum existimet, qui non inde domum melior puriorque redierit.

De peccatorum Confessione.

Ingressus Templū sacri gratia in loco precibus accommodato te humi prosteruito.

Oraturus Deum nullus muro, sedi, vel scamno (nisi infirmitas aliqua id impediat) innititor.

Peccata, quibus Deū offenderis, in memoriā tuā renocato, Generali coram Deo Confessione cum animi contritione agnoscito.

Peccatorum omnium Remissionem supplex his verbis à Deo petito, Deus propitius esto mihi peccatori. Deinde, Misereatur nostri omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis nostris perducatur nos ad vitam æternam, Amen.

De

De Missa, & pijs sub eadem preci-
bus & meditationibus.

Sacerdoti rem sacram peracturo, si forè ministro destitua-
tur, reuerenter, sedulo & officiosè ministrato in
summa quiete & silentio.

Quilibet sub Missa sacrificio Orationi, Lectioni vel pia Me-
ditationi attente, & reuerenter vacato.

Deum quisque quotidie rogato, ut se dirigat ad eum vita
statum, qui & ipsi Deo gratissimus sit, & saluti sue
maximè salutaris.

Preces Scholastica secundi, aut tertij capitis.

De aeterna Dei Sapientia

De Sancta Cruce

Preces Liturgicae Septem Psalmi cum Litanij

Hora de beata Virgine

Officium defunctorum

Aut preces que Rosaria vel Corona dicuntur.

Passionem & Mortem D. Seruatoris in memoriam tuam
maximè reuocato.

De quibusdam sub Missa Cæremonijs.

Ad Euangelij Lectionem assurgito, & religiosè compli-
catis manibus, si propius adsistas, auscultato.

Ad nomen IESV reuerenter genu flectito.

Cū legitur in Symbolo, & homo factus est, in genua pro-
cumbito, submittens te in illius honorem qui cum Deus
esset, ut nos quoque Deos faceret, dignatus est homo fieri.

Ad Elevationem Corporis Domini, utroque demisso genu
humis sedeto.

Ad altare sit versa facies, & ad Christum, quem intueris
animus.

Christum Deum & hominem ibi verè præsentem cum
B Ecclesia

Ecclesia Catholica supplex adorato.

De sacris Concionibus.

Concionibus sacris suo loco & tempore, cum magna reuerentia arrectis auribus interesse.

Concionantis memoriam fabulis aut strepitu nemo disturbato.

Sine Præceptoris consensu nullus se è templo subducito.

Reuerfus quisque in Scholâ magistro reposcenti totius Concionis summam, vel aliquot sententias, aut cerie alicuius loci explicationem referre satagito.

Transenti Templum quid agendum.

Templum vel obui transiens, Christum illic verè præsentem, precatinnula breui flexis poplitibus salutato.

Si quo in loco Missa fiat, vel S. Eucharistie aut baptismi Sacramentum administretur, aduersa facie flexoque genu honorem exhibeto.

In cimiterijs aut locis quibuscunque consecratis, nec ludito, nec ad aliquod naturæ opus illuc concedito.

Quid agendum sit Templum prætereunti.

Prætereens vel fores Templi, vel locum in quo venerabile corpus Domini adseruatur, eorum conuerso vultu, nudato capite, ac flexis genibus, precatatione breui Christum salutato.

Effigiem Christi Seruatoris, sanctæ Crucis, aut beata Virginis, seu in vjs, seu in alijs quibuscunque locis prætereens reiecto capite honorato, memor semper illius tum distichi in Concilio Nicæno enulgati.

Hanc videas, sed mente colas quod cernis in ipsa:

Nam Deus est, quod imago docet, sed non Deus ipsa.

T A B V -

TABVLA III.

Leges Chorum frequentantium.

De Ingressu & Egressu.

IN Chorum, vel è Choro precipitanter ne proruito; sed sine fabulis & mutuis compressionibus, religiosè ac lenitè cum adiuncto socio progreditor.

Chorum vel Templum auditurus Sacrum, Matutinas aut Vesperas absque libello Precum, vel Sphærulis precatorijs, nullus, ut diximus, ingreditor.

In Choro quid obseruandum.

In choro decenter & compositè versator, & pios ubique ritus vsurpato.

In utroque chori latere Corycai seu Delatores, venientes serò & insolentes obseruent ac notent.

Dum itur ad Missam, vel sacram Concionem, & in supplicationibus Ecclesiasticis, ydem illi, clamantes, garrientes, aut extra ordinem aberrantes notent ac prodant.

De Ecclesiastico Cantu.

Sabbatho, & pridie dierum festorum Responsorijs Antiphonis, & Versiculis, & id genus alijs cantandis, ne quiderres studiosè caneto.

Ecclesiasticis Cantionibus designatus libellū habeto ea continentem, quæ in Templo canenda sunt.

De Ecclesiasticis supplicationibus.

In supplicationibus omnes bini, ordine, & verecundè absque fabulis, risu, & strepitu capite nudato incedunto.

Quique non canunt, vel continuis ibi precibus vacanto, aut quidpiam salutaris doctrina legunto aut meditantor.

B ij

TABV.

LEGES SCHOLASTICÆ
TABVLA IIII.

Leges Scholasticæ.

De Ingressu.

Scholā tempestivè & modestè absque indecora cursitatione, mutuaque compressione introito, & exito.

Qui post horam venerit constitutam, modo & ratione bona poenam luito, nisi forè probabilem, à parentibus aut heris excusationem attulerit.

Ingressus Scholam cunctis se quisque sue adiungito tribui, extra quam nullus unquam sedeto.

Quid agendum ante Præceptoris ingressum.

Absente adhuc ante horam, aut evocato Præceptore, nihil turbatum, aut clamoris moneto.

Sed libro statim explicato Lectionem in Præceptoris aduentum diligenter praevideto.

Præfetti singularum tribuum ante horam in Schola inter primos semper assumto.

Et singulorum arma Scholastica, libros, chartam, atramentarium, cum theca pennaria, & tribus in ea pen- nis inspiciunto.

Ediscenda, declinanda, comparanda, coniuganda, aliaue clas- sis cuiusque exercitia præscribunto & exigunto.

De Corycæiseu Delatoris officio.

Corycai absentes & serò venientes omnes diligenter ob- servanto.

In Catalogo recitando neminem prorsus prætereunto.

Ad nullius nequitiam, turpitudinem, insolentiam aut desi- diam conuiuento.

Contra verò innoxium, aut ex odio neminem notanto.

Mune-

*Muneribus denique ne corrumpantur, aut terreantur
cuiusquam minis cauentio.* (tunto.

*Nihil postremo quod ad suum spectat officium pratermit-
Quidquid per totam septimanam a quoquam peccatum est,
hora quarta diei Sabbathi tradatur in schedula de-
scriptum Præceptori.*

*Hic vero pro delictorum ratione, nunc admonendo, aut ob-
iurgando: nunc ferula aut virga singulorum multas
deleto; rariis notatos meritis laudibus euehito.*

*Coryceus quoque qui in animaduertiendo, & accusando of-
ficium suum neglexerit, à magistro castigator.*

De absentibus & ingredientibus serò.

*Nunquam nisi urgentibus negocijs valde necessarijs à
Schola quisquam abesto.*

Absuturus à Schola facultatem petat à Scholarcha.

*Ad hunc si fortasse non detur accessus, post ad ludum reuer-
sus adducat fide dignum, per quem queat excusari.*

*Aut certè ratum remissionis chirographum Præceptori aut
Scholarchæ exhibeto.*

*Serò in Scholam venientes, absente forte Gymnasiarcha, nisi
probe se excusarint, ferula caduntur à Præceptore.*

De Humanitatis officio exhibendo.

*Discipuli Præceptorem venientem reuerenter excipiunt.
Abeuntem quoque honore eundem prosequuntur.*

*Præsente Magistro vniuersa inuentus consilescat: eodem
absente ne persrepat.*

*Ingrediente forte Scholam viro quopiam honorato, altissi-
mum tunc esto ab omnibus silentium.*

De precibus & armis Scholasticis.

*Matutinis & Vespertinis Schola precibus ièpestinè qui-
libet interesse.*

B iiij

Quis-

Quisque cum Silentio, Attentione, & Reuerentia Preces cum ceteris legito.

Ferulas aut virgas tamquam res sacras ne digito quidem attingendas memento.

Cultrum omnino nullum gestato, sed pennas quisque suas priusquam in Scholam prodeat aptato domi.

Parietes carbone vel creta ne depingito.

Nomen quisque suum librorum capitibus inscribito.

De omni cauenda insolentia.

Nemini umquam pede, cubituë, aut ulla re alia negotium facefito.

Qui alium pulsauerit sine iure sine iniuria, is grani pœna obnoxius esto.

Subsurrationibus aut colloquijs Præceptorem docentem ne perturbes caueo.

Sibulum, clamorem, cachinnum, simulatam risum, sonoram eruptionem usurpare ne assuescito.

De Lectionibus.

Præceptorem lectionem enarrantem attentissimè auscultato.

A Præceptore dictata studiosè & emendatè excipito.

Que forte per absentiam omisa sunt, intra proximum bi-duum instauranda curato.

Sub prælectionibus nec cubitum libro, nec caput manus sustentato.

Nec ad omnem strepitum, vocem, sibilum, circumspectito.

In recitanda lectione singula clare, distinctè, seruatisq; punctis pronuntiato.

Ter nullus lectionem suam recitans impunè errato.

Lectionis ignarus, librum, dum recitus, ne inspicio.

Reddenti memoriter lectionem, nihil unquam suggerito.

De

De exercitatione styli.

Epistolas, Carmina, & quæcunque ad styli exercitium instituta sunt, suo tempore exhibeto.

In iisdem componendis multum opera, industriaq; ponito.

Eademq; frequenter examinato & relegito.

Et postremo scite & eleganter eadem pingito.

De Disputatione.

In Disputationibus ferox adsit & modestia,

Absit vero clamor, contentio, ira & immodestia.

Veritati quisque humiliter & amice cedat, omnemque licentiam Præceptoris iudicium dirimat.

Disputando in sua tribu victi, præter notam, primam in certamine proximo questionem proponunto.

Loquendum Latine.

Latine cum ijs qui intelligunt, & in Schola, & extra Scholam, etiam in lusu omnes loquuntur.

In Grammaticorum Regulas, ne quid inter loquendum peccetur, sedulo caueto.

Nihil eorum quæ geruntur in Scholis, eliminandum.

Nihil eorum, quæ in Schola, vel intra parietes domesticos facta aut dicta sunt, foras efferuntur.

T A B V L A. V.

Leges Domesticæ.

De Contubernijs.

Omnès tam Aduena quam Indigenæ eandem domum incolentes, in certa contubernia redigantur, quorum quodlibet octo vel decem contubernales comprehendat.

B 4

Si qui

Si qui soli aut segregatim habitent, contubernio proximo se adiungunt.

Inter contubernales nullus alteri molestus esto, insolens nullus, aut petulans;

Nullus factiosus, aut in alios maledicus, sed omnes modesti, ac pacifici.

De Contuberniorum præfectis, seu Decurionibus.

Singulis Contuberniis præfectus seu præses constituatur, qui ceteros cum litteris, tum moribus antecellat.

Aut si ita videbitur Gymnasiarchæ, officium hoc per hebdomades ordine quasi in orbem eat.

Præfectus iste sit immunis à locario, quod vocant, & operibus domesticis.

Præfecto Contubernales omnes non minus pareant quam Magistro suo, vel Scholarchæ.

Hic singulis hebdomadibus Gymnasiarchæ vel Præceptori omnium domitorum rationem reddat.

Hic nec ullū iniuste notet, nec peccantē accusare dissimulet.

Penes Præfectum hunc partes sunt alios mane à somno excitandi.

Ahæc in vijs, plateis, & area, in templo, cenaculo & cubiculo peccantes in aliquam domesticarum legum notandi,

Eosque in charta descriptos vesperi diei Sabbathi Magistro tradendi.

De peccantium multis.

Multa domesticarū legum minima sit vnius nummuli.

Maxima verò trium.

Quæ maiore digna sunt animaduersione, pro delicti, tum qualitate, tum quantitate, à Præceptore vel Gymnasiarcha puniuntor.

Multa verò solvantur omnes in diem Sabbathi.

Pecuniola,

Pecuniola hinc collecta emuntur libri, vel alia, quibus donentur illi, qui ceteros notarum raritate superarunt.

De officio erga Parentes, aut Heros.

Parentibus & hospitibus suis quilibet mane felicem diem, vesperi faustam noctem, interdum, è ludo reuersus, salutem precator.

Si quid illis præstandū sit obsequij, facilis ac lubens id obito. Qui extra Collegium, aut ades Præceptoris parentibus conuiuant, cum iisdem humaniter agunt, iisdemque honorem & obedientiam exhibento.

Domū absque Parētiū vel Heri sui permissu nullus egreditor. Nullus absque eorundem vel Gymnasiarchæ consensu foris pernoctato.

Nihil damni inferendum, &c. (caueto.

Suppellectili aut domui detrimentum vel minimū inferre Rem quamcunque alterius nec clam auferto, nec abscondito, nec loco suo dimoueto.

Rem vero alienā casu inuentam, cū primū possis, restituito. Nihil dando, emendo, vendendo aut permutando citra Rectoris, aut Parentum consensum, alienato.

De Pecunijs, Compotationibus, Armis, &c.

Pecuniam in usus necessarios à Parentibus datam, pomis, nucibus, libis, aut similibus cupedijs ne infumito.

Compotationibus nec domi, nec foris interesse.

Ebrietatem, ut adolescentia indecoram, ita tum corpori, tum animæ valde noxiam, semper fugito.

Armis nullum prorsus vulnerato, aut petito.

Nec præter escarium cultrū, armorū quidquā domi habeto.

Non ficas aut pugiones, non gladios, malleos, aut globos ferreos.

Si quis armorum aliquid habuerit, id apud Præceptorem

B 5

vel ho-

vel hospitem suum seruandum deponito.

In area ne umquam ludito, aut diuagator, aut in latebris fabulas misceto.

De Societate deligenda.

Illud ad parandam Virtutem & Eruditionem plurimum conferre credito, ut Discipulos doctiores & modestiores humanitate & obsequio tibi deuincias.

Adhuc ut cum Studiosis & Eruditis assiduam habeas consuetudinem; Prætorum consortium, ut pestem, deuites, Et si ceteris sis preferendus, præferio te tamen nemini.

De Caritate erga Proximum quemque.

Nulli hominum verbo factiue inferio iniuriam vel contumeliam.

Hunc Caritatis affectum erga proximum non minuat Natio, Ciuitas, aut Cognatio.

Non possessio, conditio, aut ingenium; cū unus sit Pater omnium Deus, quem docti à Christo quotidie Patrem appellamus, qui nullum agnoscit filium, qui ipsius filios non agnouerit fratres.

TABULA VI.

Leges Cubiculi.

Tria in Cubiculis sunt	Agenda	Orandum,
		Dormiendum, Studendum.
	Seruanda	Verecundia.
		Quies.
		Silentium.

De Oratione & Somno,
seu modo vesperi incumbendi.

Prins-

Prinsquam vesperi cubitum eas, legito, vel audito quidpiam, quod memoria mandetur, dignum.

Flexis deinde ante lectum genibus, quacunque die illo audieris, videris, aut egeris, in memoriam renocato.

Si quid honeste, prudenter, cum decore & laude dixeris vel egeris, Dei id esse munus, ipsique proinde agendas esse gratias memento.

Si quid turpiter, ineptè, aut vituperatione dignum, id ex tua profectum esse malitia, fatetor, doleto, veniamque cum proposito te emendandi in posterum à Deo petito.

Preces Vespertinæ.

Has ordine deinde legito quisque Precationes,

Omnipotens sempiterne Deus, &c.

Pater noster, Ave Maria, Credo in Deum, &c.

Obsecro re Angelice spiritus, &c.

Lectum ingrediens signo Crucis munitus hanc addito breuem precatiunculam:

In nomine Domini nostri Iesu, &c.

Nec pronus cubueris, nec supinus; sed primum innitens dextro lateri, brachysq; ita transuersim complicatis, ut pectus muniat figura Crucis.

Signo Crucis, & pia Numinis innocatione, sanctisq; cogitationibus, omnem Diaboli ditionem propellito.

Ingressus lectum nullus verbum proferto, sed in silentio orationem sequentem dicito:

Suscipe me tuendum Iesu Christe.

De obseruatione Verecundiæ.

In vestiendo, exuendoq; Verecundiæ, quisq; rationem habeto, ut scilicet nullus umquam aliorum nudet oculis, quod mos & natura rectum esse voluerunt.

Deum

*Deum & Angelum tuum custodem, tibi ubique presentes,
semper reueretor.*

Singuli soli, & in subucula seu indusio lineo dormiunt.

Somnus sumēdus tamquā medicina quēdā curādo corpori.

*Immodicus reddit corpora segnia, pigra, noxijsq; humoribus
redundantia.*

Septem, igitur, horis dormisse sat est iuueniq; seniq;.

Modus mane surgendi.

*Mane quilibet hora præscripta excitatus, intra unius
Miserere spacium ē lecto surgito.*

Excitandi partes penes ipsum præfectū, uti diximus sunt.

*Mane surgens, vespertiq; lectum ingrediens, Frontem &
Pectus signo Crucis munire assuescito.*

Interius idem p̃ys precibus & meditationibus communito.

Precationes Matutinæ.

*Precationes, tum Matutinas, tum Vespertinas memoriter
quilibet teneto & recitato.*

Precatiuncula mane se primum erigentis.

In nomine Domini nostri Iesu, &c.

Precationes iam induti legenda flexis ante lectum genibus.

Tibi o sancte Pater omnipotens, &c.

Pater noster: Ave Maria: Credo in Deum, &c.

Ego sum Dominus Deus tuus, &c.

Exaudi me Trinitas sancta, &c.

*Quilibet intra horæ quadrantem se induerit, orauerit, lec-
tique stragula concinnarit. (prodito.*

*Post horæ quadrantem os & manus abluturus e cubiculo
Parentibus & hospitibus faustum quisque diem precator.*

De Munditia, Quiete & Silentio.

*Quilibet rerum suarū munditiem, & concinnitatē curato.
Cubiculum*

*Cubiculum quisque suum verrito, sordes asportato, omniaq;
in eo belle disposita sunt.*

Lectos mane stratos nullus conturbato.

In cubiculo nec turbam, nec petulantiam cieto.

Ad vicini cubiculum sine causa nemo accedito.

Conuenticula in cubiculis ab omnibus vitantor.

Loquacitate, cantu, vel strepitu nullum obturbato.

Cum nullo prorsus certamen, nisi de litteris, habeto.

Cubiculum nisi iusta de causa exire caueo.

De priuato in cubiculis studio.

Studiorum tuorum hunc statue scopum:

*Ut scientiam consecutus ad Dei honorem, tuamq; & proxi-
morum salutem eandem conuertas.*

*Cauendum in priuatis studijs, ne quis forte curiosus, ad res
vetitas, inutiles, aut vanas cognoscendas incumbat.*

*Qui se ingenij acumine, & fideli memoria norint esse prædi-
tos, curent ut erga Deum grati sint.*

*Qui iisdem destituuntur, oratione, studio, & exercitio ea
consequi laborent.*

De vitando Otio.

*Otium ut tum studiorum, tum vite melioris certissimam
pestem, in cubiculis & lusu studiose semper euitato.*

Tempore nihil esse preciosius semper in mente retineto.

*Nulla dies abeat, in qua non legeris, audieris, vel scripseris
aliquid, quod eruditionem, vel virtutem augeat.*

*Adsit tamen studijs moderatio, cum ea perseuerantia, quæ
corporis non ledat valetudinem.*

Nocturnas lucubrationes & intempestina studia caueo.

Studijs Oratio præmittenda.

*Nec studia, nec aliud quid exorditor, nisi innocato prius ce-
lesti numine, vsus hac vel simili Precatione:*

Actiones

Actiones nostras quaesumus Domine.

Interim sic stude, quasi nihil sit ille auxilij laturus insigniter laboranti.

Lectiones in Schola auditas apud te, vel cum socio repetito. Que ignorabis à doctioribus sciscitari nec pudeat nec pigeat. Ad sonū campanæ in Scholam euocantis, ut communibus intersis Scholæ precibus, præsentem te illic sistito.

Egrediens domo signo Crucis se quisque consignans dicitur: Precor vos omnes sancti Angeli, &c.

T A B V L A V I I.

Leges obseruandæ in Plateis.

Egressis Schola quæ prohibita.

D*imissi è Schola confestim se omnes recta domum recipiunt.*

Incessus nec nimium sit lentus, nec nimium velox, nisi id causa periculi, vel necessitatis exigat.

Sit idem purus ac simplex, non affectatus.

Si quid in eo vitij natura dederit, industria tua corrigat.

Per forum, vicos aut angiportus nulli diuagantor.

Nec in plateis cum alijs nugando, ludendo, spectandoue moram ullam faciunt.

In opificum officinis, aut vsquam in sole apricantes ne assistunt, vel confident.

Puerorum aut puellarum ludis, choreis, colloquijs aut congressibus nullus se unquam misceto.

Gladiatorum, saltatorum, aleatorum, aut ganeonū ades, publica diuersoria, aut loca suspecta, ne ingreditor.

Lænis quoque discipulorum nullus utitor.

Collecta-

*Colluctationes, inciviles aut indecoros gressus,
Item, cursus, clamores, cantiones, cachinnos,
Sonoram tussim, irrationes canum, aut morionum stu-
diose omnes evitant.*

*Fragmenta lapidum, nec in rectum, nec in domum, aut hor-
um cuiusquam iaciunt.*

Neminem prorsus dano, iniuria, vel contumelia afficiunt.

Damnum alteri forte datum rescit, & restituit.

De exhibenda Reuerentia.

*Parentes, Præceptores, & Sacerdotes omni, & loco, & tem-
pore reuerentor.*

*Sacerdotibus, Magistratui, & eiusdem uxoribus, viris item
ac matronis etate venerandis via civiliter cedunt.*

*Omnibus deniq; superioris alicuius dignitatis aperto capite
alteroque flexo poplite, reuerentiam decēter exhibēto.*

De Præfectorum officijs.

*Qui eadem se via domum conferunt, à contubernij Præfecto
observantur.*

*In legem aliquam delinquentes ad Præceptorem proximo in
Scholam reditus deferuntur.*

Aut Præfecti, delinquentium pœna, ipsimet mutantur.

T A B V L A V I I I.

Leges spectantes ad lufum.

De licito exercitationum modo.

Corporis exercitationes non sint immodice, sed apte ra-
tioni valetudinis.

*In ijs se quilibet moderatè, & ingennè, loco & tempore de-
putatis, exerceto.*

In lusu

In lusu & animi remissionibus semper adsit aliqua memoria virtutis.

In iisdem & aliis, cum suo quisque commilitone, Latine semper loquitur.

Quæ in Lusu cauenda.

*Absit in lusu, rixarum parens, omnis peruicacia,
Absit dolus omnis, & mendacium.*

Absit denique nequitia & omnis insolentia.

Nullus in ludo pecuniam deponat,

Aut aliud quod pecunia potest estimari.

De ludis illicitis.

Iliberales, ut lusus	{	Alea.
		Charta.
Lusus prohibiti	{	Omnes fortuna.
Coniuncti cum periculo.	{	Saltus.
		Lucta
	{	Iaculatio.
		Dimicatio.
	{	Pugna.
		Huc spectant
	{	Æstate natatio.
		Hyeme per glaciem cursuatio
	{	Nivis in alium proiectio.

Ludos omnes iliberales, ut Aleæ, Chartæ, omnesque fortuna ludos,

Aut cum ullo coniunctos periculo, ut Saltum, Luctam, Iaculationem, & alios id genus fugio.

Æstate Aquas, hyeme Glaciem, & Nivem caueo.

De alijs oblectamentis illicitis.

Piscationes, Venationes, Aucupia ne exerceto.

Cunicus.

*Cuniculos, Aues, vel alias bestiolas ne alito.
Nullus sepes, plantas, aut sementem corrumpito.
Nullus abigito pecora, aut fructus suffurator.
Nullus alterum in terram prosternito.
Nullus forte lapsum, ne surgat detineto.
Nullus humi iaceto, aut diutius considezo.*

TABULA IX.

Leges erga Præceptores.

Quid suis quisque debeat Præceptoribus.

PPræceptores, tum hospites, aut heros, amato, & honore
prosequitor.

Beneuole, libenter & alacriter iisdem obtemperato.

Mercedem Scholasticam liberaliter iisdem soluito.

Erga eosdem gratus, quo ad vixeris, semper esto.

Si tenuioris fueris conditionis Præceptori hoc indicato.

*Laboret quisque, ut Præceptori scientia, vel par euadat, vel
eo etiam superior.*

Qui castigandi aut expellendi.

*In monendis & castigandis adolescentibus absit remissio &
negligentia.*

*Adsit seueritas absque crudelitate, & absque maledicto vi-
tuperatio.* (muranto.

*Discipuli à Præceptore forte cæsi, vel admoniti, ne obmur-
Contumaces ac impij in Præceptorem, in aliorum exemplum
ceduntor.*

Qui castigati se non correxerint gymnasio statim eijciuntor.

*Qui Præceptores suos contempserint in omni proborū cœtu
exibillantur.*

C

Qui

Qui eorundem obiretatione sibi famam querunt, turpissimè semper extiterunt, turpiùrque non raro ex hac vita decedunt.

TABVLA X.

Leges in hominum congressu.

De statu corporis.

Quoties te alloquitur quispiam honoratier, sit animus præsens.

Vestis ad decorum componatur, & te in rectum constituat corporis statum.

Aperi caput, sint iuncti pedes, & quieta manus.

Pileum inter loquendum utraque teneto manu.

Oculi sint verecundi, placidi, simplices, & in eum semper intenti cui loqueris.

Risus nec frequens sit, nec immoderatus, ut in cachinnum abeat.

De Sermone.

Sermo tuus lentus esto, & explanatus.

Non præceps, vel mentem præcurrent.

Non immodicus, nec nimium rarus.

Non asper quoque vel rusticanus.

Non immodestus, incivilis vel imperitus.

Interrogatus responde paucis, verecundè, & reuerenter.

Absolute responso modicè flectes alierum genu.

Honorificum eius titulū quem alloqueris subinde repetito,

Hunc si forte nescias, ignoti sint domini, & ignota domina.

Non abeas, nisi aut veniam præfatus, aut ab ipso dimissus.

Postremo in omni congressu familiari, sermo sit de rebus honestis, aut utilibus.

Sit

*Sit Latinus, verecundus, & liberalis.
Malorum familiaritates, & consuetudines fugito.
Qui secus fecerit castigato.*

De Affabilitate.

*In Minores præbeto te comem.
Et in Maiores reuerentem.
In pares facilem, ac tractabilem.
Breuiter in omnes, qualem cupis Christum erga te.
De rebus arcanis.*

*Arcanum tibi creditum, ne divulga.
Nec id cuius temerè concredito.
Nullius litteras, vel arcam limis intueor.*

TABVLA XI,
Leges de habitu Corporis
De Oculis & Vultu.

	{ Oculis
<i>Puerorum animus re-</i>	{ &
<i>cet potissimum in</i>	{ Vultu.

*Oculos igitur habeto Puer verecundos ac placidos.
Non vagos, aut multum volubiles.
Non stupentes etiam aut limos.
Non innuentes, nec immodicè diductos.
Supercilia pueri sunt exporrecta:
Non sublata, aut depressa in oculos,
Frons hilaris sit & explanata.
Non torua aut in rugas contracta.
A naribus pueri absit mucor.
Qui, cū est opus, strophilo excipiat auerso parū corpore.*

C 2

Quod

Quod in terram reiectum est, pede est ilico proterendum.

Cum incidit forte sternutatio, corpus civiliter auertito.

Deinde pileo sublato, salutanti agantur gratia.

Oscitatio cum urget, strophiole aut manu os tegito.

Mox Crucis imagine te obsignato.

Labrum inferius superioribus dentibus ne premito,

Nec superius mordeto inferioribus.

Auerjus exspuito, quodque in solum deiectum est, aut pede proteratur,

Aut linteosputum excipito.

Os tuum quotidie mane aqua proluito.

Impexo Capite prodire caueo.

De Corporis cultu.

Cultus corporis, nec sordibus esto notabilis,

Nec luxum, aut fastum præ se ferens,

Nihil is habeat militare; nihil molle, aut dissolutum,

*Sed honesto & mundo potius vitior, quam splendido, vano,
aut exotico.*

Mediocritas & Decentia plurimum in eo commendantur.

T A B V L A XII.

Leges in Mensis & Conuiuiis.

Ante Mensam.

S*I tui sit muneris adornare Mensam, id hoc ordine facere memento.*

Primo, mensa imponatur Mappa:

Deinde, Salinum, proximè Orbes:

Postremo, Panes & Pocula.

Dum

Dum verò aufertur, hunc ordinem teneto.

Primum Orbes colligantur

Posthæc Sal, Causus, & quidquid spectat ad mensam secundam.

Postremo cum pane remonebitur Mappa.

Iussus consecrare mensam, vultu, manibusque ad religionem compositus, conuiuij spectato primarium.

Benedictionis verbis, & gratiarum actionis attentum se quisque prebeat.

Ad nomen IESV Matrisq, Virginis, virumque genu flectito.

In cenaculo summum seruetur silentium, nisi forte loqui necessitas urgeat.

Cum honoratioribus accubiturus pileum relinquo, nisi forte cuiusquam auctoritas aliud precipiat.

Ad mensam maiorum, nisi iussus non accedo.

Ibique iuxta extremo loco standum sedendumue, reiecto capite.

Ad digniorem locum inuitatus, id comiter excusato.

Sed si serio quis inbeat auctoritate pradius, verecundè obtemperato.

Si tuum sit mense ministrare, a stabis erectus iunctis pedibus.

Solicitus semper esto, ne quid forte mense desit.

Si quid infundendum, tollendum aut apponendum, civiliter id facere curato.

In Mensa.

Accumbens verò mense, utramque manum super mensam habero.

Corpus aequo libramine sit erectum.

A dextris sit poculum, & culter escarius; Ad leuam panis.

C in

Man-

*Mantile si datur, aut humero sinistro, aut leno imposito
brachio.*

Caput inter epulas numquam scalpito.

Cogitabundus in mensa ne accumbito.

*Sic te hilarem prabeto, ut semper memineris, etatem quid
deceat tuam.*

De Cibo.

Postremus omnium admoneto manum patinae.

Ex toto disco quod placet, ne eligito:

Sed quod forte ante te iacet sumito,

Si quis cibum porrexerit lautiozem, modeste recusato.

Si instabitur, tribus enim accipiens digitis, gratias agito.

*Refecta portiuncula, reliquum vel in discum reponito, aut
proxime dato accumbenti.*

Quod digitis accipi non potest, quadra memento capere.

Digitos nec ore pralingito, nec tunica extergito, sed mantili.

Integros bolos subito ne degluito.

Semesa abs te alteri ne porrigito,

Panem prerosum in ius iterum ne immergito.

Ossa dentibus ne arroditio, sed cultello purgato.

Eademq; post in angulum quadra tua seponito.

*Canibus de mensa ne quid porrigito, nec eosdem accumbens
contrectato.*

Sumpturus Ovum, panem prius frustulatim conscindito:

Oui putamen cultello, non unguibus, decenter repurgato.

Saltem non digitis, sed cultello, quantum est satis, capito.

Si longius abest salinum, porrecta tum quadra sumito.

De Potu.

Si quis præbibeat tibi, hilariter illi bene precator.

Si non sis, labijs cyathum tamen admoneto.

Labra cum biberis mantili seu linteolo abstergito.

Cibum

*Cibum antequam bibas præmandito.
Inter bibendum alios intortis oculis ne intuetor.
Nec ceruicem in tergum exhausurus poculum reflectito.
Bis in conuiuio, aut ter ad summum, modicè sorbens bi-
bito.*

De Verbis.

*Cum maioribus accumbens, non nisi rogatus loquitor.
Compellatus non ante respondeo, quàm cibum deglutieris.
Nec cibum appositum, nec potum vituperato.
Absentium famam, nec istic, nec alibi ledito.
Lepide dictis non nisi modicè puer arrideto.
Nihil quod offuscet hilaritatem illic effutito.
Si quid à quoquam rusticius dicatur, dissimulato.
Si quid obscœni, quasi non intellexeris, te componito.
Quod dicitur in Mensa, sub dium ne raptato.
Sed inscribendum id vino potius ducito.*

Post Mensam.

*Temperantiæ & honestatis memor, citra plenam saturita-
tem corpus reficito.
Cum senseris igitur naturæ satisfactum, sublata quadra
flexoque poplite, clam aut salutatis conuiuii a Men-
sa te subdicito.
Mox ad Mensam reuersus, si sit opus, ministrato,
Vel reuerèter Mensæ assistens, si quis quid inbeat, expectato.
Emuncturus candelam è Mensa prius tollito.
Quod emunctum est, protinus aut arena immergito, aut so-
lea proterito.
Si quid alicui vel porrigendum vel infundendum, lana id
facias caueto.
Iussus agere gratias in rectū corporis statum te componito,
vulnūq; ad conuiuio præidentem reuerenter vertito.*

Has duodecim Tabularum Leges, quilibet amore
honesti potius, quàm pœnæ timore, vt obser-
uet, curato.

Lex vna generalis.

Omnis honesta & laudabilis consuetudo, pro Lege ab
omnibus habeatur & obseruetur.

FINIS LEGVM XII.

TABVLARVM.

BREVIS-

BREVISSIMA IN LEGES XII.

TABVLARVM

Scholia

Vibus certorum librorum indicantur Capita, quæ Præceptoribus inexercitatis adhuc, & in hac docendi prouinciam iam primùm admissis, ad vtilē harum legum explicationem, & Puerorum studium quàm maximè in litteris & pietate promouendum, adiumenti non parum attulerint, & vtrisque longissimi & optimi commentarij loco fuerint.

IN TABVLAM I.

DEVM in primis litterarū studiosis piè colendum esse, diligendum adhuc, & timendum multis in locis accuratè docet libellus inscriptus, *Theſaurus piarum Institutionum* in vsum pueritiæ Christianæ nuper à Societate Colonienſi pulcherri-
mè digestus.

Idem non minus methodicè docent *tres Institutionum Scholasticarum libri*, qui nuper etiam ex officina Antuerpiani Typographi Ioannis Belleri in publicum prodierunt.

Ex his duobus potissimum (ne quis Magistrorum fortassis multis coemundis queratur se nimio grauari sumptu) hæc Scholia nostra depromemus, & ne multis adiectis, libellus in librum extendatur, & precium fiat graue discipulis, locum duntaxat commonſtrabimus, quibus Præceptores plerasque leges plurimum queant illustrare, & Discipulis easdem commendare.

In Pueris rectè & piè instituendis, primū omnium Religio-
nis & morū; Deinde Doctrinæ & studiorū haberi debet ratio.

C 5

Esse

Esse autem vana, ne dicam non rarò pernicioſa, politiorũ litterarum ſtudia, abſque vera & orthodoxa Religione, cum aliunde, tum ex documentis paulò inferius ſubiectis euidenter & perſpicuè cognoscì poteſt.

Ad omnem verà rectam & Chriſtianã Inſtitutionem, plurimum contulerit, inferere ſtatim puerorũ mentibus Timorem Domini, qui, vt Regius Prophetæ David ait, initium eſt Sapientiæ. Qua de re vide Claſſem tertiam, primam libri tertij Inſtitutionum Scholaſticarum.

Ad pulſum igitur campana Matutinum, &c. Quid moneat quotidianus ille triplex campanæ pulſus, optimè docebit Theſaurus piarum Inſtitutionum capite 23. Partis primæ, & tertius Inſtitutionum Scholaſticarum liber Claſſe 7.

I. De ſanctorum Vita, &c. Sancti alicuius vitam cognoscere cupiens, conſulat Compendium Hiſtoriæ ſanctorũ Aloyſij Lippomani Epilcopi Veronenſis, vel Laurentij Suriij, aut vſuardi Sanctorum Hiſtoriam, vel denique Eccleſiæ Romanæ Martyrologium, Venetijs nuper per Petrum Gaſſinum in lucem editum.

Pijs ante omnia, &c. De pijs Precibus & earum attentione: De cauendis in ijs mentis diſtractione, & aptis remedijs: Denique de corporis in iſdem ſitu, vide Theſaurum partis 1. capitibus 12. 13. 14. 15. 16. 17. & 18.

Et Claſſem 6. & 5. libri 3. Inſtitutionum Scholaſticarum.

Vitæq; & Paſſionis, &c. Vitæ & paſſionis Chriſti Meditationes maximè ſalutares ſuppeditat Theſaurus Partis. 1. capite 27.

Et liber tertius Inſtitutionum Scholaſt. Claſſ. 4.

Aut alijs ſanctorum Patrum, &c. Inter huiusmodi Chriſtiænæ pietatis libellos primas meretur ille verè aureus Thomæ à Kempis de Imitatione Chriſti libellus.

Proximas, libelli Confessionum beati Auguſtini.

His addas licet exercitationes Nicolai Eſchij.

Conciones ſacras Adami Sasboldi Delphenſis.

Hiſtoriam Barlaam & Ioſaphat, Ioan. Damasceni.

D. Hiero-

D. Hieronymi Epistolas per P. Canisium selectas.

Horum & similium lectio, regiam docebit viam, quæ nos sola ducit ad æternam cælestemq; Beatitudinem; præ cuius amore & desiderio, meritò sordere debet, quidquid fallax hic mundus, quantumvis excellens, magnificum, aut delectabile pollicetur.

Verbum Dei diligenter, &c. De audiendo diligenter verbo Dei. Thesaurus partis 1. capit. 12.

Et institutiones Schol. libri 3. Classe 4.

In primis vero sacris, &c. Scholia de Missæ Sacrificio, vide proximè sequenti tabula, ibi. *De Missa & pjs sub eadem praxibus.*

De confessione, &c. De modo rectè instituendæ Confessionis, & cordis Contritione.

De certis Confessionis conditionibus, & de medijs emendationis Thesaurus partis 1. capite. 2.

Et Institutiones Schol. libri 3. Classe 6.

Examinandæ cōscientiæ rationē, Thesaurus par. 1. cap. 2. & 4.

De poenitentiae effectibus, Thesaurus, partis 3. cap. 6.

Et Institutiones Schol. libri 3. diuersis Classibus.

De præparatione ante confessionem, Thesaurus part. 1. cap. 5

Et Institutiones Schol. libri 3. Classe 4.

De generalis confessionis vtilitate, Thesaurus part., 1. cap. 5.

De quorumnis peccatorum fuga. Institutiones Scholasticæ libri 3. Classe 6. & sequentibus.

Qui atatis fuerint, &c. Modum præparandi se ad sumentam S. Eucharistiam. Thesaurus part. 1. cap. 6.

Ibidem de ijs quæ ante & post communionē sunt necessaria.

De frequenti communione, Thesaurus part. 1. cap. 7.

De multiplici S. communionis fructu & vtilitate: Institutiones Schol. libri 3. classe 2. & 1.

Nulli hominum obrectato, &c. De obrectatione, Institutiones Schol. libri 3. classe 5.

Remedia vero aduersus obrectationis vitium Thesaurus partis, 2, cap. 4.

Conten

Contentiones, &c. Remedia contra iram, Thesaurus part. 2. capite 9.

Iusiurandum, &c. Remedia contra pessimam iurandi consuetudinem Thesaurus partis. 2. capite 2.

Turpiloquium & Fornicationem, &c. De fugiendis omnibus luxurię incitamentis, Thesaurus partis, 2. cap. 7.

De iisdem, & non legendis Hæreticorū libris, vide Institutionum Scholasticarum librum, 1. sub finem.

Remedia ad orthodoxam fidem conservandā, Thesaurus, partis 2. capite 1.

IN TABVLAM. II.

Templum ingrediens, &c. Precationem hanc. *Aufer à me quæso, &c.* Et reliquas mane, meridię & vesperti à Scholasticis pię legendas inuenies in his nostris Precationum libellis, Antuerpię à Ioanne Bellerio excusis.

In libello Precationum Scholasticarum, capite 1.

In libello Precationum Liturgicarum, in principio.

In Precationum piarum Enchiridio, capite 1.

Templo conueniunt, &c. Velim legant hoc loco primæ, ac rudioris ætatis Institutores, quæ scripsimus Institutionum Scholasticarum capite, 4. libri 1.

Et Classe 7. & 5. libri 3.

De Missa & pñs, &c. De modo ipsius Missæ quotidie aut certè frequenter audiendæ, Thesaurus part. 1. capite. 9. & 10. Institutiones verò Scholast. libri 3. Classe 7.

Breuem quoq; omnium totius Missæ partium explicationē vide in Thesauro partis 1. capite 11.

Sacerdoti facturo, &c. De officio ministrantium in Missa Sacerdotibus, Institutiones Scholasticæ libri 3. Classe 7.

Quilibet sub Missa sacrificio, &c. De necessaria pueris orandi consuetudine, Institutiones Scholasticæ libri 3. Classe 6.

Remedia contra Acediam, Thesaurus partis 2. capite 11.

Quæ in Templo legedæ Precationes, Institutiones Scholasticæ libri 3. Classe 7. & sequentibus.

Vsum Rosarij seu Coronę vide in Thesauro piarū Institutionum

cionum partis 1. capite 21.

IN TABVLAM III.

In utroque Choro latere, &c. De constituendo Corycæo & eius officio, Institutiones Scholast. libri 3. Classe 7.

De Ecclesiastico Cantu, &c. Institutiones Scholasticæ libri 2. Classis 6. capite 7.

De Ecclesiasticis Supplicis. quas vulgò Processiones vocât, Thesaurus partis 1. capite 19.

IN TABVLAM IIII.

Sed libro statim explicato, &c. De utili modo examinandæ in quouis Classe Lectionis, vide

Instit. Scholast. lib. 2. Classis	{	6	} Capite	{	3
		5			4
		4			3
		3			3
		2			2
		1			2 & 3.

Ediscenda, &c. De ediscendo & excolenda Memoria consule

Instit. Scholast. lib. 2. Classis.	{	6	} Capite	{	4
		5			5
		4			4
		3			4
		2			4

Hic verò pro delictorum, &c. De puerorum delendis multis, liber 1. Institit. Schol. capite 3.

De lectionibus, &c. Vide in primis librum 1. Instit. Scholast. capite 6. sub finem.

Lectiois verò à Præceptore rectè explicandæ rationem legat qui volet

Instit. Scholast. lib. 2. Classis	{	5	} Capite	{	3
		3			2
		2			2
		1			2

In recitanda lectione, &c. Hac de re vide librum Instit. Scholast.

Scholast. 2. Classis 5. capite 6.

De exercitatione styli, scribendisq̃ue nunc Epistolis nunc Carminibus vide.

Instit. Scholast.	{ 5 }	} Capite {	10
lib. 2. Classis	{ 4 }		5. 6. 7.
	{ 3 }		5. 6.
	{ 2 }		4. 5. 6. 7.
	{ 1 }		4. 5.

Et postremo scitè, &c. De Epistolis alijsq̃ue dictatis scitè pingendis lib. 2. Instit. Schol. Classis 6. capite 9 & 10. Et classis 5. Capite 11.

De Disputatione vide

Instit. Scholast.	{ 6 }	} Capite {	6
lib. 2. Classis.	{ 5 }		8
	{ 1 }		7

Loquendum Latine, &c. De Latino sermone perpetuo usurpando, vide Instit. Schol. librum 1 capite 17 adhuc

Instit. Scholast.	{ 6 }	} Capite {	8
lib. 2. Classis	{ 5 }		9
	{ 4 }		8

IN TABVLAM. V.

Rem vero alienam, &c. De restitutione rerum casu inuentarum, liber 3. Instit. Scholast. Classe 5.

De Societate deligenda, liber 3. Instit. Schol. Classe 2.

IN TABVLAM VI.

Preces Vespertina, Meridiana, & Matutina petantur ex Precationum libellis de quibus initio Scholij in Tabulam 2.

Vide etiam vesperi incumbendi modum in Thesaurο parte 1. capite 24.

De studio Verecundia, Instit. Scholast. lib. Classe 5.

De muniendo se signo Crucis, vide Thesaurum partis 3. capite 2. & 3.

De studio & tota exanimandæ Lectionis ratione, vide librum 2. Instit. Schol. diuersis Classib. 6. 5. 4. 3, &c. cap. 3. vel 4. Tum etiam libri 1. capite 14.

De pri-

De privata autem Lectione, vide

Instit. Scholast. lib. 2. Classis	{ 5 }	} Capite	{ 13 }
	{ 4 }		{ 8 & 9 }
	{ 3 }		{ 8 }
	{ 2 }		{ 10 }
	{ 1 }		{ 10 }

De vitando otio, &c. videl. lib. 3. Instit. Schol. Class. 2.

De Lectionib. repetendis Instit. Schol. lib. 2. Class. 6. capite 7. & 14.

IN TABVLAM VII.

De exhibenda Reuerentia, &c. De honore Parentum & superiorum, vide Thesaurum partis 2. capite 3.

Item partis 2. capite 12. Numero 3. & 4.

Viris item ac matronis, &c. Videl. lib. 3. Classsem 5. sub finem.

IN TABVLAM VIII.

De lusu seu studiorum remissione vide Instit. Scholast. lib. 1. capitibus 15. 16. 17. 18. & 19.

In lusu & animi remissionib. adhibenda esse semper aliqua Pietatis virtutisq; incitamenta, docet liber 1. Institut. Scholast. capite 19.

In iisdem & alijs, &c. Instit. Schol. lib. 1. capite 9. & 17.

Qua in lusu cauenda, &c. Instit. Schol. lib. 1. cap. 17. & 19. Et liber 2. Classis 5. capite 9.

De ludis illicitis, lib. 1. Institut. Scholast. capite 19.

IN TABVLAM IX.

Quid suis quisque debeat Præceptoribus, Thesaurus partis 2. capite 3.

Et liber 1. Institut. Scholast. capite 6.

Mercedem scholasticam, &c. De Discipulorum erga Præceptores gratitudine, Institut. Scholast. lib. 1. capite 9.

Discipuli à Præceptore, &c. Institut. Scholast. lib. 1. cap. 11.

Qui castigatis se non, &c. Instit. Schol. lib. 1. capite 6. & 20.

IN TABVLAM X.

Quoties te alloquitur. Vide Institut. Scholasticarum librum 2. Classis 7. capite 22.

IN

IN TABVLAM XI.

Mediocritas & Decentia, &c. Institut. Schol. lib. 2. Classis 7.
capite 22.

Remedia vero contra inanem gloriam, Thesaurus partis 2.
capite 5.

IN TABVLAM XII.

De morum Civilitate liber 2. Institut. Schol. Classis 7. capi-
te 22.

Ibique pleraque de cauendis in cibi potusque sumptione,
Repletionem: Remedia verò contra Gulum, Thesau-
rus partis 2. capite 10.

DOCV-

Documenta non nulla,
quæ studiosis ad Christianæ pietatis institu-
tionem plurimum conferre queant.

I.

XII Signa proborum adolescentum.

I. *Rebus sacris crebrò interesse cum magna attentione & reuerentia.*

II. *Ad nulla se recipere diuerticula, non amare secessus, aut vllas locorum latebras.*

III. *Nusquam libentius versari, quàm in conspectu Parentum, vel Præceptorum.*

IIII. *Parentes & Præceptores summè reuereri, & increpationem eorum non aspernari.*

V. *Libenter agnoscere suam culpam, nec vllum delictum coram Præceptore inficiari.*

VI. *Malte se potius cadi, quàm mentiendo, vel inficiando Deum offendere.*

VII. *Probis & honestis adolescentibus semper se comitem adiungere, vel socium.*

VIII. *Malorum consuetudinem, colloquia, consilia, non secus, quam pestem, deuotare.*

IX. *Nulli obiectare, nullum cadere, irridere, laceessere, aut quoquo modo offendere.*

X. *Præbere se domi hilarem, foris compositum, & omnibus affabilem.*

XI. *Quod Scholæ, Præceptori, aut familiæ possit esse dedecori, superiori libenter id indicare.*

D

XII Et

XII. *Et cum omnibus, vel multis anteferendus sit, se ipsum tamen præferre nemini.*

II.

Eruditio cum virtute coniungenda.

Eruditio inter ea bona est reponenda, quæ per se nec laudanda sunt, nec vituperanda.

Unde qui eam Virtute coniunxerit, nihil rebus humanis vilius, vel magis necessarium, nihil præstabilius, gloriosius, vel laudabilius.

Contrà verò Eruditione à Virtute seiuncta, nihil esse, vel fingi funestius, aut perniciosius potest.

Unde & Fabius de Eloquentia, si vis illa dicendi, inquit, malitiam instruxerit, nihil est publicis privatisque rebus perniciosius Eloquentia.

Nos ipsi, qui pro virili parte conferre aliquid ad facultatem dicendi conati sumus, pessimè meremur de rebus humanis, si laironi comparemus hæc arma, non militi.

Adutos nasci, & egere omni ratione satius fuisset, quàm providentia munera in mutuam perniciem convertere.

III.

De gemino, eoque salutari studiorum fine.

Studiorum nostrorum ac Eruditionis geminis hic finis est { Honor Dei
& Salus animarum.
Omnis nostra Eruditio eò referri debet, ut ipsius adminiculo ad Dei Servatoris nostri notitiam facilius ac certius pertingamus.

Eiusque iam cogniti, iustè, piè, & sanctè vivendo honorem, & gloriam pro virili quisque parte promoveamus.

Proximum hinc est, ut animarum salutem, tum in nobis, tum in proximis sedulo procuremus.

Christus

Christus enim non vult talenta singulis concredita defodi in terram, ubi nec nobis, nec alijs profint.

Sed vult ea diligenter expendi in Dei Patris sui gloriam, & ad salutem proximorum.

Quod quisquis fecerit, audiet à Domino; Euge ferue bone, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.

IIII.

Quæ vera hominis Beatitudo.

Vera Beatitudo est	{	<i>Deum nosse, timere, & colere.</i>
		<i>In eius lege versari die ac nocte.</i>
		<i>Celestia semper & ubique querere.</i>
		<i>Humana despiciere, & pro nihilo habere.</i>

Hæc veræ, & Christianæ Beatitudinis summa est quam ipse nos docuit Dei filius, quando illos Beatos appellavit, quibus Paupertas, Luctus, Mansuetudo, Misericordia, Benignitas, cordi essent,

Quod hæc videlicet ad eternam Beatitudinem nos dirigant, promoveant, ac perducant.

Falluntur proinde, qui eam in Honoribus, Opibus, Latifundijs, magnificis edificijs, aut in bene instructa suppellectile, in Otio & mollibus plumis;

Aut in Corporis voluptatibus, ceterisque rebus caducis ludibrijsque fortunæ expositis constituerunt.

Qui quidem error nascitur in hominum mentibus ex ceca quadam Iudiciorum depravatione, quod non talem rem unaquamque æstiment, qualis ipsa est.

Ex quo multa absurda consequuntur, ut nimirum vilia sectemur tamquàm preciosa, preciosa vero, ut vilia reiciamus, utlandanda vituperemus, & laudemus vituperanda.

D 2

V Fortu-

Fortunæ bona quæ rectè expetere liceat.

Principio, si Diuitias dicamus, *ys non carere, quæ ad vitam tuendam sunt necessaria.*

Honorem verum existimemus, *venerationem ob ipsam virtutem.*

Voluptatem puram ac solidam ex *ys* capi, *quæ spectant ad animum.*

Nobilitatem, à bonis prognatam, præbere se quoque ipsorum similes,

Potentiam ac regnum, multos habere quibus rectè consulas.

Eruditionem superuacaneam esse, nisi per eam *vitium* cognitū facilius fugiamus: *virtutem vero persequamur, ac teneamus.*

Vitam nostram Peregrinationem, multis casibus obnoxiam, cui nulla non hora immincat finis, qui lenissimis de causis possit accidere.

In hac peregrinatione, quo quis paucioribus implicetur sarcinis, hoc leuius ac incundius, hoc iter suum conficere.

Ea verò humani corporis natura est, ut paucissimis egeat, adeo quidem, ut eos haud dubie insaniæ damnet, qui tantis laboribus tam multa parare studeant, cum tam paucis sit opus.

Diuitiæ & possessiones in *usum* tantū comparantur, quem non adiuvant immense opes; sed opprimunt, ut naturam ingentia onera.

Nec aurum, si non vitare, à cæno differi, nisi quod magis angit eius custodia, & efficit, ut dum huic uni studes, ea negligas, quæ maximè sunt homini curanda.

Culta vestimenta, quid aliud sunt, quàm superbia instrumentum

strumenta? Vile indumentum excogitavit Necessitas, preciosum Luxus: elegans Vanitas.

Suborta iam est in vestitu contentio, quam multa docuit superuacanea & damnosa, dum homines ex eo quod infirmitatem nostram arguit, etiam honorem captant.

Ita Diuitiarum pars maxima, AEdificia, Supellex numerosa & opulenta, Gemma, Aurum, Argentum, ornamentorum omne genus, spectantium oculis magis comparantur, & exponuntur, quàm possidentium visibus.

Forma verò ipsa, quid hac aliud est in humano corpore, quàm cuticula bene colorata? quæ, ut flosculi, celeriter marcescit, ut vel una febricula, formam, vires, robur, & corporis agilitatem sæpe numero concutiat, deformet & debilitet.

Honores denique & Dignitates, quæ ab hominibus vel maximè omnium appetuntur, quid aliud sunt quàm splendida quedam miseria, & personata felicitas?

Quid ipsæ corporis voluptates? quæ eæ viles sunt & pecudinae?

Quot quantaque mala eæ nobis accersunt?

Corpori frequenter morbos; animo Pœnitentiam;

Ingenio hebetudinem, menti cecitatem;

Dedecus adhuc & ignominiam;

Et experies sunt nunquam amaritudinis.

Corpus postremo, quo curatius fuerit, hoc animus ferè neglectior, quòque mollius habetur, hoc acrius menti relictatur: Et sæpe, ut equus delicatè pastus, sessorem ipsum excutit.

VI.

Salutares varijs de rebus admonitiones.

Prima Christianæ Religionis semina sunt.

Deum esse super omnia metuendum & amandum.

D 3

Qui

Qui condidit, restituit, & gubernat uniuersa.

Nusquam non præsens; Nihil non videns, nihil nesciens.

Hunc per Filium suum Iesum, sibi fidentibus, & ipsius Precepta seruantibus detulisse vitam æternam, & utrumque per Spiritum sanctum habitare in cordibus piorum.

Deum autem, ut est remunerator omnium bonorum; ita & malorum omnium ultorem esse.

Itaque nulli perire premium recte factorum, etiam si apud homines, pro benefactis saepe redduntur mala.

Neminem prorsus, quantumuis occulte peccet, Dei vindictam posse effugere, nisi respiciens, semet illi reconciliet.

Sic autem inferatur nomen Iesu mentibus piorum, ut quam maximè fiat amabilis illorum affectibus.

Deinde persuadeatur & hoc, semper adesse Pueris Angelos testes ac spectatores omnium quæ geruntur aut etiam cogitantur.

Hos delectari Pudicitia, Modestia, Sobrietate, Caritate, Concordia: Diuersis verò ac contrarijs offendi.

In quibus verò ipsi viderint Virtutes has superiores, ijs multa bona conferunt à Deo, quo magis proficiant.

His proximum, ut de sacris scripturis, quam reuerentissimè sentiant, in his enim Deum velut ex oraculo perpetuò loqui mortalibus.

Hanc reuerentiam, magis imbibent, si viderint sacris codicibus haberi honorem.

Si consuescant exosculari codicem Euangelicum.

Adhæc, si de diuinis Litteris nunquam fiat sermo per iocum aut per contentionem; sed sobrie, ac reuerenter.

Discant contemplari Celorum ornatum, Terra diuinitem prouentum.

Fontium scatebras, animantium innumeras species.

Discant

Discant quæ Deus largitus est, & largitur quotidie per
filium suum unicum, & Spiritum sanctum.

Puerorum auribus insonandum frequenter, quæ præ-
mia maneant pios, quæ item impios supplicia.

Admonendi, ut sape cogitent, quid in Baptismo professi
sint, ne desciscant ab imperatore Christo, cui nomen dede-
runt.

Adhæc sedulo dent operam, ut vestem quã acceperunt
candidam, immaculatam conseruent.

Admoneantur, inter omnes Christianos arctissimam
esse cognationem, qualis est inter eiusdem corporis membra.

Ideo spectat, ut consuecant omnem Christianum fra-
terna quadam caritate venerari, ob hoc ipsum quod Chri-
stianus est.

Intelligent etiam Christum, & ledi in suis membris, &
in ipsdem refocillari.

Discant neminem esse, aut esse posse miserum, qui ma-
net in Christo, siue contingant aduersa, siue prospera; siue
mors, siue vita.

In rebus tristibus agendas esse gratias Deo, qui nostra
salutis causa flagellat nos; in letis non insolescendum.

Admoneantur, qualiter se gerere debeant erga Paren-
tes, erga Seniores, erga Aequales, erga Inferiores.

Assuecant non fastidire pauperes;

Comes sint erga Pares;

Reuerentes erga Seniores;

Pij erga Parentes.

In horum quemuis quidquid officij præstiterint, sciane-
se Deo scenerari, cuius preceptis, hæc facientes, obtem-
perant.

Exempla virtutum potissimum illis proponantur ex vita
Christi,

Christi, Sanctorum Patrum, aliorumque piorum hominum.

Admoneantur quàm turpe sit invidere cuiquam aut irasci.

Quam honesta res sit habere linguam parcâ, sobriam, ac circumspectam.

Non temerè loquendum, nisi res postulet,

Nec respondendum ad quidquâ, quod non intelligant.

Nihil autem turpius esse, quàm falsa loqui, vel aliena obrectare fama, præsertim absentis.

Hæc aliæque huius generis erumpent aliquando in morum egregiam frugem.

FINIS.

ALVENSLEBEN

Bc

407

Simon Verrepaer's

DE INGENVIS
SCHOLASTICORVM
moribus

SIMONIS VERREPAEI LIBELLVS.

Primæ puerorum institutioni non
vtilis tantum, sed etiam val-
de necessarius.

ANTVERPIÆ
Apud Ioannem Bellerum
ad insigne Aquilæ aureæ.
1 5 8 2.

